

kon: a főszereplők, Tisza István, Klebelsberg és Teleki mellett névsoruk Apponyi Alberttől és Prohászka Ottokártól Zichy Nándoron és Károlyi Sándoron át Berzeviczy Albertig és ifjabb Andrassy Gyuláig ível. Másrészt pedig, szükségszerűen, csak a század első évtizedeinek terméséből tudnak válogatni: utolsó beválogatott levelük, említettük, 1940-ből való. Ami a második világháborúban meg azután történt: ennek a dokumentumgyűjteménynek a számára immár néma csönd.

Az első kiadású reprintnek ez a különleges darabja, a *Magyar Levelestár* két gyönyörű kötete ugyanakkor természetesen nem valamiféle ásatag dokumentum. Mint minden igazán komoly teljesítmény, ma is

érvényes és a mához is szóló munka. Szerkesztői, mint Bevezetőjükben elárulják, sajátos „herbáriumot” akartak vele megalkotni. A metafora kivételesen szemléletes: a herbárium, a préselt-szárított növényeknek ez a gyűjteménye, úgymond, már nem virágoskert, még nem növénytani kézikönyv. Balogh József, Tóth László és H. Balázs Éva leveleskönyve, hasonlóképpen, már nem élet, még nem történelem: az eleven életnek a történelem felé mutató, megragadó „szellemi képeskönyve”. (Szerk. Balogh József és Tóth László. *Kiadja H. Balázs Éva. Corvina, Budapest 2001. 636 + 526 o.*)

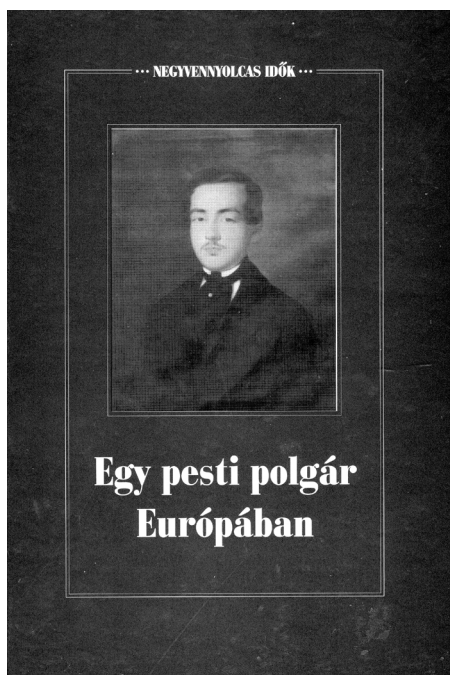
Perecz László

PhD., egyetemi docens (BME)

Egy pesti polgár Európában Szerkesztette: Forrai Ibolya

Az USA polgárai joggal büszkék rá, hogy hazájuk az odavándorolt népek *olvasztótégelye*, és mindenki, aki ott honos, ott él, dolgozik, egyenlő jogú részese az Egyesült Államoknak (más kérdés, hogy a Puerto-Ricoból jött narancsszedő idénymunkás vagy a gyári szalag mellett robotoló fekete amerikai meg egy milliomos mennyire egyformán élvezzi a jogok megvalósulását).

Olasztótégely Magyarország is. A tengerentúli nagy országtól abban kétségtelenül különbözünk, hogy míg ott a bevándorlók irtották ki az őslakosság túlnyomó részét, és így szinte mindenki „újonnan jött”, nálunk külső ellenség (tatár, török) pusztította ki – egyes térségekben teljes egészében – a népvándorlás végén hont foglaló magyarokat. Aki ma e helyütt él, annak ősei, az esetek döntő többségében nem tisztán magyar eredetűek. Még a korábbi uralkodó rétegek sem, mert részben a lázadó főurak helyett külhonból telepítettek ide hű embereket, részben, mert a megmaradtak is, többnyire anyagi

megfontolásokból, kívülről házasodtak. Különösen szembetűnő ez az *olvasztótégely* jelenség a 18. században eleinte lassú léptekkel induló, majd a 19. században, különösen annak második felében felgyorsuló magyarországi polgárosodási folyamatban, amely-

nek fő áramát, meghatározó vonulatát azok a vállalkozók, iparosok, tudósok, haladottabb szemléletű gazdálkodók adták, akiknek többsége nemhogy nem volt magyar, de gyakorta nem vagy alig tudott magyarul beszélni (írni még kevésbé).

Ilyen, az általa művelt ipart művészi rangra emelő, művelt, világlátott polgárral ismerkedhetünk meg ebben a szép kiállítású, gondosan szerkesztett könyvben. A 18. század első harmadában az akkortájt igencsak szegény Tirolból egy szabólegény, Martin Giergl Pestre vándorolt. Még az unokái is egyszerű, tisztos mesteremberek voltak, számos dédunokája közül azonban már nem egy magasabb szintre küzdötte föl magát: ki ötvös, ki üvegesmester lett. A tiroli szabó ükunokája, az 1827-ben született Heinrich, a könyv hőse – és írója – pedig viszonylag rövid élete alatt (44 évet élt) már jelentős üvegművészként tette ismertté magát Pesten. Unokafivére, Györgyi (Giergl) Alajos a kor ismert festője, több képe a Nemzeti Galéria állandó kiállításán látható. Megfesti például Deák Ferenc, Erkel Ferenc, Széchenyi István arcképét, megörökíti Heinrich Giergl és feleségét is. Heinrich fia, Giergl Kálmán neves építész lesz, a Korb és Giergl építész iroda tervezői a Zeneakadémia épületét, a Klotild palotát és számos más középületet.

Heinrich mester írásait: naplóit (többször fogott neki, közben-közben szüneteket tartva), önéletírását, vándorló mesterlegényként írt érdekes, színes úti jegyzeteit, tudományos feljegyzéseit, rajzvázlatait és néhány, a műhelyéből kikerült pompás darab képét kaphatja kézbe az Olvasó, kiegészítve az egyik közreműködő leszármazott, *Györgyi Erzsébet* néprajzkutató szép és érdekes összefoglaló tanulmányával.

A mű azért jelenhetett meg magyarul, mert a magyar földre bevándorló Martin Giergl óta itt született hetedik és nyolcadik nemzedék néhány lelkes családtagja lefordította a jeles üvegműves írásait. Azok ugyanis

mind németül íródtak. Miért érdekes ez? Mert ez az osztrák eredetű, német nyelvű pesti iparos-polgár a magyar forradalom és szabadságharc lelkes, elkötelezett híve volt. „Drága hazánk győzni fog! (...) Apánk is a haza szent ügyéért lelkesedve kész arra, hogy az üzletet bezárja, és velem és legényeivel hadba vonuljon, hogy az ellenségnek bebizonyítsa, inkább haljunk meg becsületben a harcmezőn, semhogy szolgaságban kelljen élnünk!” – írja levelében Heinrich 1848 augusztusában Franz (Ferri) öccsének, aki az osztrák hadsereg tisztje és éppen Itáliában szolgál, és aki egyébként végig megmarad az osztrák császárság hívének.

(A német nyelvű, de magyar szívű honpolgár lelkesedése a forradalom iránt akkortájt egyáltalán nem számított különleges ritkaságnak. Úkapám, a bánáti zsidó földműves és kereskedő is németül beszélt családjával – szomszédjaival, üzletfeleivel persze magyarul vagy rácul, ki melyik népcsoportba tartozott. Az én Jacob Stern ösöm is igaz magyar lélekkel áldozta életét a szabadságharcban, 13 – tizenhárom! – gyermeket, köztük a legifjabbat csecsszopóként hagyva hátra.)

Heinrich levele – ahogyan összes többi írása is – természetesen németül íródott, a szép, veretes magyar szöveg Martin Giergl egyik késői leszármazottja, *Gelley Andor* (1893–1983) és a család egy másik tagja, dr. Györgyi Géza feleségének, *Zámor Magdának* (1907–1994) a munkája. Külön méltatást érdemelne e lebilincselően érdekes kordokumentum magyar megjelentetésének történetje, amiben kiemelkedő érdemei vannak – a már elhunyt megelőző generáció tagjai mellett – a náluk egy generációval fiatalabb, egyébként matematikus végzettségű *Zimányi (Györgyi) Magdolnának*, aki a KFKI RMKI számítógépes hálózatának vezetője. Ő és a másik leszármazott, Györgyi Erzsébet korrigálta, „magyarította” az idős rokonok némileg nehézkes fordításait, illetve Magdolna maga is nem kevés részt vállalt a

gót betűs kézírással készült íráások lefordításában, a jegyzetek és mutatók készítésében. *Forrai Ibolya*, a Néprajzi Múzeum kitűnő sorozatának gondozója lelkiismeretes és szép szerkesztői munkát végzett. (Egy apró megjegyzés, hogy lássék, a recenzens nemcsak dicsérni, bírálni is tud: a 414. oldalon a festmények és üvegmunkák jegyzékében felcserélődött a 13. és a 14. tétel, amelyek egyébként két gyönyörű, Giergl Henrik műhelyéből kikerült műtárgyra vonatkoznak. Mindkettő megtalálható az Iparművészeti Múzeumban.)

Ez a jelentékeny, és olvasmányos is kitűnő kordokumentum méltó megjelenítést kapott a Néprajzi Múzeum kiadásában. Végre egy nagy alakú könyv, amelynek kemény a kötése és nem esnek szét rögtön a lapjai! Szép a papírja (érdemes ezt külön kiemelni, a mostanság kiadott, gyenge papírra, csúful nyomott és hibákkal teli sok-sok könyv időszakában), jó a tipográfiája és gondos a helyesírása. De nemcsak szép, hanem hasznos is turbulens korszakunkban. (*Néprajzi Múzeum, Budapest, 2000. 492 o.*)

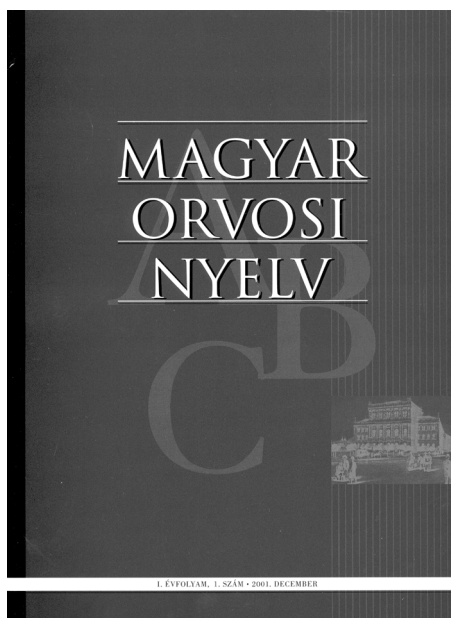
Szentgyörgyi Zsuzsa

szentzs@helka.iif.hu

Magyar orvosi nyelv

Magyar Orvosi Nyelv címmel jelent meg 2001. decemberében a Magyar Szakírók Szövetsége, az MTA Orvosi Tudományok Osztálya, az MTA Nyelv és Irodalomtudományok Osztálya, a Magyar Orvosi Kamara, valamint az Európai Nőgyógyász és Rák Akadémia gondozásában a magyar nyelv ápolását és fejlesztését szolgáló új folyóirat. A szerkesztőbizottság elnöke Vizi E. Szilveszter akadémikus, s a bizottság munkájában számos akadémikus, orvosprofesszor és nyelvészprofesszor vesz részt.

Mindannyian tudjuk, hogy a magyar orvosok egymás között és a beteggel való megbeszélések során is előszeretettel használnak görög-latin műszavakat, s az új fogalmak megnevezésére igen gyakran angol szavakat. Teszik ezt attól függetlenül, hogy e szavaknak van-e megfelelő, bevett magyar fordításuk vagy sem; valamint, hogy a beteg megérti-e, amit az orvos neki mond. Napjainkban, amikor az indokolatlanul használt angol szavak az élet számos területén szinte már kiszorítják a magyar neveket, és ragozott vagy továbbképzett formájuk végképp magyartalan, mindenképpen indokolt a korszerű fogalmak magyar megnevezésének megvalósítása. Szükség van tudatos önfegyelm-

re is, hogy írásunkban vagy beszédünkben magyarul szóljunk. A szaknyelvek között különleges helyet foglal el az orvosi szaknyelv, amely a hagyományos titoktartási kötelezettség miatt eleve előnyben részesíti az idegen műszavak használatát. Sok esetben a beteg számára érthetetlen nyelvezet az orvos felsőbbrendűségének érzékeltetésére is szolgál. A személyiségi jogok korszerű szemlélete a beteg előtti titoktartást indokolatlanná